

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

27. januar 2021 *

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – artikel 3, stk. 1, artikel 4, stk. 1, og artikel 6, stk. 1 – vurdering af, om kontraktvilkårene er urimelige – vilkår, der fastsætter kreditors potentielle fordel i tilfælde af opsigelse af kontrakten – betydelig skævhed i parternes rettigheder og pligter i henhold til aftalen – tidspunkt, hvor skævheden skal bedømmes – konstatering af, at et vilkår er urimeligt – følger – erstatning af det urimelige kontraktvilkår med en deklaratorisk national bestemmelse«

I de forenede sager C-229/19 og C-289/19,

angående to anmodninger om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Gerechtshof te Amsterdam (appeldomstolen i Amsterdam, Nederlandene) (sag C-229/19) og af Gerechtshof Den Haag (appeldomstolen i Haag, Nederlandene) (sag C-289/19) ved afgørelser af 5. marts 2019 og af 2. april 2019, indgået til Domstolen henholdsvis den 14. marts 2019 og den 9. april 2019, i sagerne anlagt af

Dexia Nederland BV

mod

XXX (sag C-229/19),

Z (sag C-289/19),

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, J.-C. Bonichot, og dommerne L. Bay Larsen, C. Toader, M. Safjan og N. Jääskinen (refererende dommer),

generaladvokat: G. Pitruzzella,

justitssekretær: ekspeditionssekretær M. Ferreira,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 3. september 2020,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Dexia Nederland BV ved advokaten J. de Bie Leuveling Tjeenk, J.M.K.P. Cornegoor og P.W. Post,
- XXX ved advocaat J.B. Maliepaard,

* Processprog: nederlandsk.

- Z ved advocaat J.B. Maliepaard,
- Europa-Kommissionen først ved N. Ruiz García, P. Vanden Heede og M. van Beek, derefter ved N. Ruiz Garcia og P. Vanden Heede, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).
- 2 Disse anmodninger er blevet indgivet som led i to tvister mellem Dexia Nederland BV (herefter »Dexia«) og forbrugere vedrørende afslag på betaling af de endelige opgørelser udarbejdet af dette selskab efter opsigelsen af aftalerne om leasing af aktier indgået mellem disse forbrugere og et selskab, som Dexia efterfulgte.

De relevante retsregler

EU-retten

- 3 13. betragtning til direktiv 93/13 har følgende ordlyd:

»[D]et antages, at de love og administrative bestemmelser i medlemsstaterne, som direkte eller indirekte fastsætter vilkårene for forbrugeraftaler, ikke indeholder urimelige kontraktvilkår; det forekommer derfor ikke nødvendigt at lade kontraktvilkår, der afspejler love eller bindende administrative bestemmelser samt bestemmelser i internationale konventioner, som medlemsstaterne eller [Den Europæiske Union] er part i, være underlagt bestemmelserne i dette direktiv; udtrykket »love og bindende administrative bestemmelser« omfatter ligeledes de regler, som ifølge lovgivningen gælder mellem de kontraherende parter, når der ikke er aftalt anden ordning.«

- 4 Dette direktivs artikel 1 bestemmer:

»1. Formålet med dette direktiv er indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere.

2. Kontraktvilkår, som afspejler love eller bindende administrative bestemmelser samt bestemmelser eller principper i internationale konventioner, som medlemsstaterne eller [unionen] er part i, bl.a. på transportområdet, er ikke underlagt dette direktivs bestemmelser.«

- 5 Direktivets artikel 3, stk. 1 og 3, fastsætter:

»1. Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.

[...]

3. Bilaget indeholder en vejledende og ikke-udtømmende liste over de kontraktvilkår, der kan betegnes som urimelige.«

6 På listen over de vilkår, der er opregnet i dette bilag, fremgår navnlig i punkt 1, litra e), det kontraktvilkår, hvis formål eller virkning er »at pålægge en forbruger, som ikke opfylder sine forpligtelser, en uforholdsmæssigt stor godtgørelse«.

7 Samme direktivs artikel 4, stk. 1, præciserer:

»Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.«

8 Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

9 Direktivets artikel 7, stk. 1, bestemmer:

»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

Nederlandsk ret

10 Artikel 6:271 i Burgerlijk Wetboek (den civile lovbog) i den affattelse, der finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i hovedsagerne (herefter »BW«), fastsætter:

»Opsigelsen af en aftale fritager parterne for de forpligtelser, som er påtaget i medfør af denne. For så vidt som disse forpligtelser allerede er blevet opfyldt, opretholdes retsgrundlaget for overholdelsen af forpligtelserne, men for parterne opstår en pligt til at tilbagelevere eller betale allerede modtagne ydelser.«

11 BW's artikel 6:277 har følgende ordlyd:

»1. I tilfælde af hel eller delvis opsigelse af en aftale skal den part, hvis manglende opfyldelse var grundlag for opsigelsen, yde den anden part godtgørelse for det tab, som sidstnævnte har lidt som følge af, at aftalen ikke fortsatte mellem de to parter, men blev genstand for opsigelse.

[...]«

12 BW's artikel 7A:1576e er sålydende:

»1. Køber kan til enhver tid foretage førtidig betaling i en eller flere rater af betalingen af den skyldige salgspris.

2. I tilfælde af en enkelt førtidig betaling på hele det skyldige restbeløb har køber ret til et fradrag beregnet med en sats på 5% p.a. for hver betalingsrate, der således er betalt førtidigt.

3. Parterne kan fravige bestemmelserne i denne artikel til fordel for køber.«

Twisterne i hovedsagerne og de præjudicielle spørgsmål

- 13 Twisterne i hovedsagerne udspringer af afslag fra XXX og Z på at betale de beløb, der fremgår af de endelige opgørelser udarbejdet af Dexia efter opsigelsen af de leasingkontrakter om aktier, som var blevet indgået mellem disse og Dexias retlige forgænger, som følge af forsinket betaling af de månedlige afdrag, som skulle betales til sidstnævnte.
- 14 Inden for rammerne af denne type aftaler låner låntager, som sædvanligvis er en forbruger, hos en bank et beløb, der betegnes »hovedstolen«, for en bestemt periode, hvormed denne bank på låntagers regning og til dennes fordel erhverver aktier. Banken forbliver ejer af disse aktier, indtil hele det således lånte beløb er fuldt ud tilbagebetalt, men et eventuelt udbytte udbetales til låntager. I hele leasingkontraktens varighed betaler låntager et månedligt afdrag, der svarer til de renter, som påløber hovedstolen, og i visse tilfælde til tilbagebetalingen af sidstnævnte. Ved kontraktens ophør afhændes aktierne, og låntager modtager indtægterne fra afhændelsen af disse aktier med fradrag for hovedstolen og de månedlige afdrag, som eventuelt stadig skyldes banken.
- 15 Det fremgår af sagsakterne for Domstolen, at Dexia opsigde leasingkontrakterne før tid som følge af forsinkede betalinger i henhold til de i hovedsagerne omhandlede kontrakters særbestemmelser. Ved opsigelsen af disse kontrakter udarbejdede Dexia de endelige opgørelser i henhold til disse særbestemmelser artikel 6 og 15. Disse bestemmelser har følgende ordlyd:
- »6. Såfremt (a) låntager på trods af en rykkerskrivelse fortsat ikke betaler et eller flere månedlige afdrag, eller fortsat ikke opfylder enhver anden forpligtelse, der følger af kontrakten eller af enhver anden leasingkontrakt, der svarer til den i det foreliggende tilfælde omhandlede, eller såfremt (b) låntager indgiver anmodning om betalingsstandsning eller har begæret sig konkurs, har banken ret til øjeblikkeligt at opsiges kontrakten og alle tilsvarende leasingkontrakter og til at kræve betaling af hele det ubetalte restbeløb af det eller de samlede aftalte leasingbeløb i medfør af alle løbende leasingkontrakter, der svarer til nærværende kontrakt, og til at sælge værdipapirerne på børsen eller på anden måde på et af banken fastlagt tidspunkt. Banken skal fradrage indtægterne fra salget fra det beløb, som låntager skylder denne. Banken betaler låntager et eventuelt positivt restbeløb.
15. [...] Såfremt kontrakten opsiges, anses låntagers udestående fordring at bestå af et beløb, der svarer til værdipapirernes handelsværdi på tidspunktet for opsigelsen, med fradrag af et beløb svarende til nutidsværdien af det ubetalte restbeløb af det samlede aftalte leasingbeløb. Nutidsværdien beregnes i henhold til bestemmelsen i BW's artikel 7A:1576^c, stk. 2.«
- 16 De forelæggende retter har præciseret, at Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol) for nylig skulle træffe afgørelse om disse vilkårs forenelighed med direktiv 93/13 og i dom af 21. april 2017 (NL:HR:2017:773, Dexia mod Tijhuis) fastslog, at artikel 6 i de i hovedsagerne omhandlede kontrakters særbestemmelser skabte en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.
- 17 Det fremgår endvidere af forelæggelsesafgørelserne, at ifølge Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol) tager metoden til beregning af størrelsen af det beløb, som Dexia har ret til at opkræve, i medfør af artikel 6 i særbestemmelserne i de i hovedsagerne omhandlede kontrakter ikke hensyn til den fordel, som banken udleder af en sådan opsigelse, for så vidt som det beløb, som denne opkræver, atter afføder renter, og den omstændighed, at Dexia i medfør af særbestemmelsernes artikel 15 ajourfører størrelsen af de skyldige månedlige afdrag med et fradrag på 5% p.a., opvejer kun i meget begrænset omfang denne fordel. Denne beregningsmetode bevirker nemlig, at den fortjeneste, som Dexia kan opnå ved at investere midlerne på forhånd på kapitalmarkederne, er blevet fastsat til 5% årligt. For så vidt som markedssatsen overstiger 5%,

begunstiger forskellen mellem den faste sats og den reelle markedssats således Dexia. Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol) har fremhævet, at alt efter rentesatsen og datoen for opsigelse af kontrakten kan den fordel, som Dexia udleder af en førtidig opsigelse, reelt være meget betydelig.

- 18 Endelig har Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol) anført, at såfremt der foreligger betalingsmisligholdelse, bevarer Dexia muligheden for at opsiges kontrakten, og at hanken følgelig i henhold til BW's artikel 6:277 kan gøre krav på erstatning.

Sag C-229/19

- 19 I 1999 indgik XXX to leasingkontrakter med et selskab, som Dexia har efterfulgt.
- 20 Den 6. juni 2005 opsigte Dexia som følge af betalingsforsinkelser, og efter at have tilsendt XXX rykkere, de pågældende leasingkontrakter før tid og udarbejdede endelige opgørelser.
- 21 Det fremgår af sagsakterne for Domstolen, at Dexia udarbejdede de endelige opgørelser i medfør af artikel 6 og 15 i særbestemmelserne til de af hovedsagerne omhandlede kontrakter og opkrævede XXX det skyldige restbeløb, der fremgik af disse opgørelser.
- 22 XXX anlagde søgsmål med påstand om navnlig ophævelse eller opsigelse af de to leasingkontrakter og om tilbagebetaling af de beløb, som vedkommende havde betalt til Dexia. Sidstnævnte anlagde kontrasøgsmål med påstand om, at XXX blev pålagt at betale et beløb svarende til det samlede beløb med tillæg af morarenter, som fortsat skulle betales i medfør af de to leasingkontrakter.
- 23 Ved dom af 19. november 2008 pålagde kantonrechter (kantonretten, Nederlandene) Dexia at betale XXX 2 507,69 EUR i medfør af leasingkontrakten som godtgørelse med tillæg af lovbestemte renter og frifandt XXX i Dexias kontrasøgsmål.
- 24 De to parter i sag C-229/19 har iværksat appel af denne dom for Gerechtshof te Amsterdam (appeldomstolen i Amsterdam, Nederlandene). Dexia har nedlagt påstand om frifindelse for XXX's påstand, og om at bankens kontrasøgsmål tiltrædes. XXX har nedlagt påstand om en højere godtgørelse end den, som vedkommende blev tilkendt i første instans.
- 25 I denne forbindelse har Gerechtshof te Amsterdam (appeldomstolen i Amsterdam) fremhævet, at eftersom den tvist, som denne ret er forelagt, vedrører kontrakter indgået mellem en leverandør af finansielle tjenesteydelser og forbrugere, skal den af egen drift undersøge, om et vilkår i særbestemmelserne i de i hovedsagerne omhandlede kontrakter er urimeligt, henset til de kriterier, der er fastsat i direktiv 93/13, og i bekræftende fald af egen drift annullere dette vilkår. Efter den i nærværende doms præmis 16-18 nævnte dom afsagt af Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol), hvorved artikel 6 i særbestemmelserne i de i hovedsagerne omhandlede kontrakter blev anset for at udgøre et urimeligt kontraktvilkår som omhandlet i direktiv 93/13, nærer Gerechtshof te Amsterdam (appeldomstolen i Amsterdam) tvivl om anvendelsen af disse kriterier.
- 26 Ifølge den forelæggende ret i sag C-229/19 foretog Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol) nemlig blot en abstrakt undersøgelse af, om et vilkår i henhold til national ret kunne have ufordelagtige konsekvenser for forbrugeren, og konkluderede, at den blotte mulighed for, at der foreligger en ulempe for sidstnævnte, er tilstrækkeligt til, at et sådan vilkår må anses for urimeligt som omhandlet i direktiv 93/13.
- 27 Denne forelæggende ret er imidlertid af den opfattelse, at der navnlig skal tages hensyn til den omstændighed, at aftaler om leasing af aktier er aftaler med løbende opfyldelse, som indgås for en periode på indtil 20 år, hvilket principielt indebærer, at det ved indgåelsen af sådanne aftaler endnu

ikke er sikkert, at en leverandør af finansielle tjenesteydelser som Dexia vil opnå nogen fordel i tilfælde af en førtidig opsigelse. Fordelens størrelse varierer nemlig alt efter den gældende sats på tidspunktet for den pågældende kontrakts førtidige ophør og den sats, til hvilken det førtidigt opkrævede beløb kunne placeres i denne kontrakts resterende løbetid.

- 28 I den foreliggende sag fastsætter artikel 15 i særbestemmelserne i de i hovedsagerne omhandlede kontrakter på forhånd kreditors potentielle fordel i tilfælde af en førtidig opsigelse af kontrakten til 5% årligt af den ubetalte saldo af det beløb, der var aftalt ved leasingkontrakten, i kontraktens resterende løbetid. Ifølge den nævnte forelæggende ret skal det således indledningsvis efterprøves, om fastsættelsen af Dexias potentielle fordel, henset til alle omstændighederne i den foreliggende sag på tidspunktet for indgåelsen af de af hovedsagerne omhandlede kontrakter, var urimelig eller ej, idet dette vilkår f.eks. sammenlignes med vilkår, som normalt anvendes i lignende tilfælde med salg på afbetaling, eller med den sats, der anvendes som led i retslige procedurer ved ajourføringen af beløb for kontrakter med en hovedstol og en varighed, der er sammenlignelige med de pågældende kontrakter.
- 29 Det følger desuden af Domstolens praksis, at det skal afgøres, om en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger ved indgåelsen af den pågældende kontrakt kunne have accepteret, at Dexias fordel i tilfælde af en førtidig opsigelse af kontrakten ved fravigelse af gældende lovgivning fastsættes i medfør af artikel 6 og 15 i særbestemmelserne i de i hovedsagerne omhandlede kontrakter, idet der tages hensyn til bankens ekspertise og kendskab til rentesatsens potentielle udvikling, og med kendskab til, at en fordel ikke ville være blevet fastsat ved anvendelse af bestemmelserne i BW's artikel 6:277 (jf. i denne retning dom af 14.3.2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, præmis 68 og 69, og af 20.9.2017, Andriuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, præmis 57 og 58).
- 30 Ifølge den forelæggende ret i sag C-229/19 er den i nærværende doms præmis 16-18 nævnte dom afsagt af Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol) endvidere i strid med dom af 7. august 2018, Banco Santander og Escobedo Cortés (C-96/16 og C-94/17, EU:C:2018:643). I denne dom fastsatte Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol) nemlig ikke bestemte kriterier, der giver de nationale domstole mulighed for at vurdere, om artikel 6 i særbestemmelserne i de i hovedsagerne omhandlede kontrakter er urimelig, men lagde derimod til grund, at denne bestemmelse i alle tilfælde er uforenelig med direktiv 93/13, for så vidt som den kan have ugunstige konsekvenser for forbrugeren, alt efter visse omstændigheder i kontraktens løbetid.
- 31 Endelig ønsker den forelæggende ret i sag C-229/19 oplyst, hvilke konsekvenser der skal drages af en annullation af artikel 6 og 15 i særbestemmelserne i de i hovedsagerne omhandlede kontrakter. Denne ret har i denne forbindelse for det første anført, at kontrakten om leasing af aktier forbliver bindende for parterne, selv efter annullationen af disse artikler, eftersom den kan videreføres uden disse bestemmelser. For det andet er det denne forelæggende rets opfattelse, at Dexia ikke skulle kunne påberåbe sig bestemmelser i BW, som under omstændighederne i den foreliggende sag ville være endnu mere ugunstige, i forhold til forbrugeren.
- 32 Under disse omstændigheder har Gerechtshof Amsterdam (appeldomstolen i Amsterdam) besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal direktiv 93/13 fortolkes således, at et vilkår bedømt ud fra kriterierne i dette direktiv må betragtes som urimeligt allerede af den grund, at vilkåret, bedømt ud fra alle omstændigheder i forbindelse med aftalens indgåelse, indebærer mulighed for en betydelig skævhed i parternes indbyrdes relationer alt efter forholdene i aftalens løbetid, særlig fordi vilkåret giver den erhvervsdrivende en mulig fordel i tilfælde af aftalens ophør før tid, idet den erhvervsdrivende må anvende en på forhånd fastsat procentsats på resten af leasingbeløbet som en undtagelse fra de

nationale regler, hvorefter denne fordel ikke er fastsat på forhånd, men skal fastsættes ud fra alle omstændigheder i forbindelse med aftalens ophør, særligt størrelsen af den rentesats, som i den resterende løbetid kan anvendes på et beløb, der er modtaget før tid?»

Sag C-289/19

- 33 Den 17. marts 2000 indgik Z som låntager to kontrakter om leasing af aktier med et selskab, som Dexia har efterfulgt.
- 34 I 2006 foretog Dexia som følge af en forsinket betaling en førtidig opsigelse af de kontrakter om leasing af aktier, som banken havde indgået med Z, og udarbejdede i henhold til artikel 6 og 15 i særbestemmelserne i de i hovedsagerne omhandlede kontrakter de endelige opgørelser, hvoraf fremgår de skyldige restbeløb, som Z har nægtet at betale.
- 35 Det fremgår desuden af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at Dexia under tvisten mellem denne bank og Z har anerkendt, at Z's finansielle situation var således, at betalingsforpligtelserne i henhold til disse kontrakter udgjorde en uforholdsmæssig tung finansiell byrde for den pågældende, og banken i medfør af national retspraksis om konsekvenserne af en banks manglende overholdelse af sin pligt til at udvise omhu derfor var forpligtet til at betale vedkommende en erstatning. Efter Dexias opfattelse følger det af denne retspraksis, at erstatningen kan opgøres til to tredjedele af de allerede betalte månedlige afdrag, med fradrag for det allerede udbetalte udbytte, og til to tredjedele af det skyldige restbeløb, men banken fandt, at den fortsat havde krav på betaling af en tredjedel af de månedlige afdrag, som endnu ikke var blevet betalt.
- 36 Ved dom af 21. maj 2013 pålagde kantonrechter (kantonretten, Nederlandene) Dexia i henhold til Z's modpåstand at betale vedkommende 18 804,60 EUR. Dexia har iværksat appel af denne dom for den forelæggende ret i sag C-289/19.
- 37 Ved dom af 29. november 2016 har denne forelæggende ret udsat sagen til afgørelsen fra Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol) i den sag, der gav anledning til den i nærværende doms præmis 16-18 nævnte dom.
- 38 Henset til svarene fra Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol) er Z og Dexia nu for den nævnte forelæggende ret uenige om spørgsmålet om, hvorvidt denne bank, når den ikke kan påberåbe sig artikel 6 i særbestemmelserne i de i hovedsagerne omhandlede kontrakter, alligevel kan gøre krav på en godtgørelse i medfør af gældende national ret.
- 39 Denne forelæggende ret har anført, at spørgsmålet om den nationale rets mulighed for at erstatte et urimeligt kontraktvilkår med en national deklaratorisk bestemmelse blev behandlet i generaladvokat Wahls forslag til afgørelse Banco Santander og Escobedo Cortés (C-96/16 og C-94/17, EU:C:2018:216), hvori generaladvokaten konkluderede, at denne mulighed skal begrænses til tilfælde, hvor den omstændighed, at vilkåret erklæres ugyldigt, ville forpligte den nationale ret til at annullere aftalen i det hele, hvilket ville have negative følger for forbrugeren. Eftersom Domstolen fandt, at der i disse forenede sager ikke var grundlag for at besvare spørgsmålet herom, er en afklaring heraf imidlertid nødvendig.
- 40 På denne baggrund har Gerechtshof Den Haag (appeldomstolen i Haag, Nederlandene) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Kan den, der [fastsætter] et vilkår, der er blevet annulleret som urimeligt, [når] forbrugeren [ikke overholder] sine forpligtelser [...], [gøre krav på] den lovbestemte skadeserstatning, der gælder som udfyldende ret?

- 2) Har det for besvarelsen af dette spørgsmål nogen betydning, om den erstatning, som der i henhold til de nationale regler om skadeserstatning kan gøres krav på, er lige så stor eller mindre eller højere end erstatningen efter det annullerede vilkår?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Det præjudicielle spørgsmål i sag C-229/19

- 41 Med sit præjudicielle spørgsmål ønsker Gerechtshof te Amsterdam (appeldomstolen i Amsterdam) nærmere bestemt oplyst, om et vilkår i en aleatorisk kontrakt som de af hovedsagerne omhandlede kontrakter om leasing af aktier, der på forhånd fastsætter den fordel, som den erhvervsdrivende nyder i tilfælde af førtidig opsigelse af kontrakten, i overensstemmelse med bestemmelserne i direktiv 93/13 skal anses for at være urimeligt, alene fordi dette vilkår, når det udelukkende bedømmes under hensyn til omstændighederne i forbindelse med indgåelsen af den pågældende kontrakt, kan skabe en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren under denne aftales gennemførelse.
- 42 I den foreliggende sag fremgår det, som det er bemærket i nærværende doms præmis 15, af sagsakterne for Domstolen, at Dexia i medfør af artikel 6 i særbestemmelserne i de i hovedsagerne omhandlede kontrakter i tilfælde af førtidig opsigelse af disse kontrakter fra tidspunktet for opsigelsen har ret til ubetalte renter indtil tidspunktet for den førtidige opsigelse af den pågældende kontrakt samt til hovedstolen og de renter, der måtte forfalde i perioden fra denne førtidige opsigelse til kontraktens oprindeligt aftalte ophør. Disse særbestemmelser artikel 15 foreskriver en ajourføring med 5% p.a. af denne hovedstol og disse renter, hvorved der foretages en forhåndsfastsættelse af den fordel, som Dexia nyder i tilfælde af en førtidig opsigelse, for så vidt som denne bank inddriver hovedstolen og renterne hurtigere og kan foretage en fornyet investering.
- 43 Det skal indledningsvis bemærkes, at det spørgsmål, som le Gerechtshof te Amsterdam (appeldomstolen i Amsterdam) har rejst, er støttet på postulatet om, at artikel 6 og 15 i særbestemmelserne i de i hovedsagerne omhandlede kontrakter skal fortolkes samlet, selv om der ikke er enighed blandt parterne herom.
- 44 Det skal i denne forbindelse blot bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at alene den forelæggende ret har kompetence til at fastlægge og vurdere de faktiske omstændigheder i den sag, der er forelagt den, samt til at fortolke og anvende den nationale ret (dom af 8.6.2016, Hünnebeck, C-479/14, EU:C:2016:412, præmis 36). Det påhviler Domstolen i henhold til kompetencefordelingen mellem sidstnævnte og de nationale retter at tage hensyn til de faktiske omstændigheder og de retsregler, som ifølge forelæggelsesafgørelsen er baggrunden for de præjudicielle spørgsmål (dom af 6.12.2018, Preindl, C-675/17, EU:C:2018:990, præmis 24).
- 45 I denne henseende skal det præciseres, at det fremgår af fast retspraksis, at Domstolens kompetence på dette område omfatter fortolkning af begrebet »urimeligt kontraktvilkår« i artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 og i direktivets bilag samt af de kriterier, som den nationale retsinstans kan eller skal anvende ved undersøgelsen af et kontraktvilkår i lyset af direktivets bestemmelser, idet det tilkommer den pågældende retsinstans under hensyn til disse kriterier at træffe afgørelse om et særligt kontraktvilkårs konkrete kvalifikation i lyset af de faktiske omstændigheder i det konkrete tilfælde. Det fremgår heraf, at Domstolen skal begrænse sig til at give den forelæggende ret de oplysninger, som denne sidstnævnte skal tage hensyn til ved bedømmelsen af, om det pågældende kontraktvilkår er urimeligt (dom af 3.9.2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 og C-252/19, EU:C:2020:631, præmis 91 og den deri nævnte retspraksis).

- 46 I henhold til artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 anses et kontraktvilkår for »urimeligt«, hvis det bevirker en betydelig skævhed til skade for forbrugeren i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger.
- 47 Ved at henvise til »god tro« og til »betydelig skævhed« mellem parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren indeholder artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 imidlertid kun en abstrakt definition af, hvad der gør, at et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt (dom af 14.3.2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, præmis 67 og den deri nævnte retspraksis).
- 48 Domstolen har således fastslået, at der med henblik på afgørelsen af, om et kontraktvilkår bevirker en »betydelig skævhed« mellem parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren, bl.a. skal tages hensyn til de gældende regler i den nationale lovgivning, såfremt der ikke foreligger en aftale mellem parterne herom. Det er ved hjælp af en sådan sammenlignende undersøgelse, at den nationale ret kan vurdere, om, og i givet fald i hvilket omfang, aftalen stiller forbrugeren i en mindre gunstig retsstilling end den, der følger af den gældende nationale lovgivning. Ligeledes med dette formål for øje er det relevant at foretage en undersøgelse af den retlige situation, som den nævnte forbruger befinder sig i, under hensyn til de midler, den pågældende råder over i medfør af den nationale lovgivning, med henblik på at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår til ophør (dom af 26.1.2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, præmis 59 og den deri nævnte retspraksis).
- 49 Undersøgelsen af, om der eventuelt foreligger en »betydelig skævhed«, kan endvidere ikke begrænses til en økonomisk vurdering af kvantitativ art, der baseres på en sammenligning af på den ene side det samlede transaktionsbeløb, der er omfattet af aftalen, og på den anden side de udgifter, der pålægges forbrugeren ved dette kontraktvilkår. En betydelig skævhed kan således alene være en følge af et tilstrækkeligt alvorligt indgreb i den retsstilling, hvori forbrugeren som aftalepart befinder sig i henhold til de gældende nationale bestemmelser, uanset om det er i form af en begrænsning i indholdet af de rettigheder, som han ifølge disse bestemmelser har krav på i henhold til aftalen, en hindring for disses udøvelse eller pålæggelse af en yderligere forpligtelse, der ikke er fastsat i nationale regler (dom af 3.10.2019, Kiss og CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, præmis 51).
- 50 Domstolen har ligeledes fastslået, at aftalen klart skal beskrive, hvordan den mekanisme, som det omhandlede vilkår henviser til, konkret fungerer, og i givet fald forholdet mellem denne mekanisme og den, der er fastsat i andre vilkår, således at denne forbruger på grundlag af klare og forståelige kriterier sættes i stand til at vurdere, hvilke økonomiske følger aftalen kan få for vedkommende (jf. i denne retning dom af 20.9.2017, Andriciuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, præmis 45 og den deri nævnte retspraksis).
- 51 Artikel 4, stk. 1, i direktiv 93/13 præciserer, at det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser den pågældende aftale omfatter, og til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne.
- 52 Det følger af denne bestemmelse og af direktivets artikel 3 som fortolket af Domstolen, at efterprøvelsen af, om et kontraktvilkår er urimeligt, skal foretages under henvisning til tidspunktet for indgåelsen af den pågældende aftale (jf. i denne retning dom af 9.7.2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, præmis 48).
- 53 Det følger nemlig af retspraksis, at de omstændigheder, der er nævnt i dette direktivs artikel 4, stk. 1, er dem, den erhvervsdrivende kunne have kendskab til på tidspunktet for indgåelsen af den pågældende aftale, og som ville kunne påvirke den efterfølgende gennemførelse heraf, idet et kontraktvilkår kan indebære en skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen, som først viser sig i

forbindelse med gennemførelsen af denne aftale (jf. i denne retning dom af 20.9.2017, *Andriuc m.fl.*, C-186/16, EU:C:2017:703, præmis 54, af 5.6.2019, *GT*, C-38/17, EU:C:2019:461, præmis 40, og af 9.7.2020, *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, præmis 48).

- 54 Det fremgår således af denne retspraksis, at den nationale ret i medfør af direktiv 93/13 som led i bedømmelsen af, om et vilkår er urimeligt, alene skal stille sig på tidspunktet for indgåelsen af den pågældende aftale og i betragtning af samtlige omstændigheder i forbindelse med denne indgåelse vurdere, om dette vilkår i sig selv indebar en skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser til fordel for den erhvervsdrivende. Selv om en sådan bedømmelse kan tage hensyn til gennemførelsen af aftalen, kan den under ingen omstændigheder være afhængig af, at der indtræffer begivenheder efter indgåelsen af aftalen, som ikke afhænger af parternes vilje.
- 55 Selv om det er ubestrideligt, at den i artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 omhandlede skævhed først kan vise sig under aftalens gennemførelse, skal det dermed efterprøves, om vilkårene i denne aftale allerede fra tidspunktet for indgåelsen heraf indebar denne skævhed, uanset om denne skævhed kun ville opstå, hvis bestemte omstændigheder indtraf, eller om det nævnte vilkår under andre omstændigheder endda kunne begunstige forbrugeren.
- 56 For det første ville et omvendt ræsonnement bevirke, at bedømmelsen af, om et vilkår er urimeligt, underlægges de betingelser, hvorpå aftalen gennemføres, og den eventuelle senere udvikling af omstændigheder, som påvirker denne gennemførelse, hvorfor de erhvervsdrivende ville kunne spekulere i gennemførelsen og udviklingen og indføre et potentielt urimeligt vilkår, idet de regnede med, at dette vilkår under visse omstændigheder ikke ville blive kvalificeret som urimeligt.
- 57 For det andet skal det bemærkes, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 bestemmer, at urimelige kontraktvilkår ikke binder forbrugeren og dermed skal anses for aldrig at have eksisteret. Såfremt bedømmelsen af, om et kontraktvilkår er urimeligt, kunne være afhængig af, at der indtræffer begivenheder efter indgåelsen af aftalen, som er uafhængige af parternes vilje, kunne den nationale ret blot udelukke at anvende det omtvistede vilkår blot for de perioder, hvor det pågældende vilkår må kvalificeres som urimeligt.
- 58 Det skal endvidere bemærkes, at det følger af Domstolens faste praksis, at den nationale ret ved bedømmelsen af, om det kontraktvilkår, der er grundlaget for den påstand, der er nedlagt for den, eventuelt er urimeligt, skal tage hensyn til alle de andre vilkår i den pågældende kontrakt (dom af 10.9.2020, *A (Fremleje af socialt boligbyggeri)*, C-738/19, EU:C:2020:687, præmis 25).
- 59 Såfremt den aftale, som indgås mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er af aleatorisk karakter, som det er tilfældet med de i hovedsagerne omhandlede kontrakter om leasing af aktier, skal den nationale ret således ligeledes efterprøve, at et kontraktvilkår, henset til dets samspil med de øvrige bestemmelser, der er en del af denne kontrakt, ikke bevirker en meget ulige fordeling af de risici, som parterne i denne kontrakt bærer.
- 60 Det følger af samtlige ovenstående betragtninger, at det spørgsmål, der er forelagt i sag C-229/19, skal besvares med, at bestemmelserne i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at et vilkår i en aleatorisk kontrakt mellem en erhvervsdrivende og en forbruger som kontrakter om leasing af aktier skal anses for at være urimeligt, når dette vilkår under hensyn til omstændighederne i forbindelse med indgåelsen af den pågældende kontrakt og ud fra tidspunktet for dens indgåelse kan skabe en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser under denne aftales gennemførelse, uanset om denne skævhed kun opstår under visse omstændigheder, eller om det nævnte vilkår under andre omstændigheder ville kunne begunstige forbrugeren. På denne baggrund tilkommer det den forelæggende ret at efterprøve, om et kontraktvilkår, der fastsætter den fordel, som den erhvervsdrivende nyder i tilfælde af førtidig opsigelse af kontrakten, henset til omstændighederne i forbindelse med indgåelsen af denne kontrakt, allerede fra indgåelsen af nævnte kontrakt kan skabe en sådan skævhed.

Om de præjudicielle spørgsmål i sag C-289/19

- 61 Med de to præjudicielle spørgsmål, som skal undersøges samlet, ønsker Gerechtshof Den Haag (appeldomstolen i Haag) nærmere bestemt oplyst, om en erhvervsdrivende, der som sælger har pålagt forbrugeren et kontraktvilkår, som den nationale ret har erklæret urimeligt og dermed ugyldigt, kan gøre krav på den godtgørelse, der foreskrives i en deklatorisk bestemmelse i national ret, som ville have fundet anvendelse, hvis dette vilkår ikke havde eksisteret.
- 62 Det følger af fast retspraksis, at det i overensstemmelse med artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 påhviler den nationale ret at udelukke anvendelsen af urimelige kontraktvilkår, således at de ikke binder forbrugeren, medmindre forbrugeren gør indsigelse herimod (jf. i denne retning dom af 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, præmis 58 og den deri nævnte retspraksis). Denne aftale skal imidlertid i princippet opretholdes uden nogen anden ændring end den, der følger af ophævelsen af urimelige kontraktvilkår, for så vidt som en sådan opretholdelse af kontrakten retligt set er mulig i overensstemmelse med reglerne i national ret (jf. i denne retning dom af 5.6.2019, GT, C-38/17, EU:C:2019:461, præmis 42 og den deri nævnte retspraksis).
- 63 Når den nationale ret erklærer et vilkår i en aftale, som er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ugyldigt, kan denne ret følgelig ikke tilpasse aftalen ved at ændre dette vilkårs indhold (jf. i denne retning dom af 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, præmis 59 og den deri nævnte retspraksis).
- 64 Domstolen har således fastslået, at hvis det stod en national retsinstans frit for at ændre indholdet af urimelige vilkår i en sådan aftale, ville en sådan adgang kunne skade gennemførelsen af det langsigtede mål, der er nævnt i artikel 7 i direktiv 93/13. En sådan adgang kunne nemlig bidrage til at ophæve den afskrækkende virkning over for erhvervsdrivende, der opstår ved helt og holdent at undlade at anvende disse vilkår over for forbrugerne, for så vidt som de erhvervsdrivende fortsat ville være fristede til at anvende disse vilkår, vel vidende, at aftalen, selv hvis disse vilkår skulle blive erklæret ugyldige, ikke desto mindre ville kunne tilpasses i nødvendigt omfang af den nationale ret, således at disse erhvervsdrivendes interesse på denne måde blev sikret (dom af 14.6.2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, præmis 69, af 30.4.2014, Kásler og Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, præmis 79, af 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria og Bankia, C-70/17 og C-179/17, EU:C:2019:250, præmis 54, og af 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, præmis 60).
- 65 I den foreliggende sag fremgår det af sagsakterne for Domstolen, at de af hovedsagerne omhandlede kontrakter om leasing af aktier kan videreføres uden det urimelige vilkår.
- 66 Det skal i denne henseende bemærkes, at det fremgår af den retspraksis, der er nævnt i nærværende doms præmis 62-64, at den nationale retsinstans i en situation som i sag C-289/19 i overensstemmelse med artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 ikke har beføjelse til at erstatte det urimelige kontraktvilkår med en deklatorisk bestemmelse i national ret, eftersom den nationale retsinstans, når dette vilkår er erklæret ugyldigt, ikke har pligt til at annullere aftalen som helhed, hvilket ville have særligt skadelige virkninger for forbrugeren og dermed straffe denne.
- 67 Det følger af samtlige ovenstående betragtninger, at spørgsmålene i sag C-289/19 skal besvares med, at bestemmelserne i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at en erhvervsdrivende, der som sælger har pålagt en forbruger et kontraktvilkår, som den nationale retsinstans har erklæret urimeligt og dermed ugyldigt, når kontrakten kan videreføres uden dette vilkår, ikke kan gøre krav på den lovbestemte godtgørelse, der foreskrives i en deklatorisk bestemmelse i national ret, som ville have fundet anvendelse, hvis det nævnte vilkår ikke havde eksisteret.

Sagsomkostninger

- ⁶⁸ Da sagernes behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for de forelæggende retter, tilkommer det disse at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

- 1) **Bestemmelserne i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugerftaler skal fortolkes således, at et vilkår i en aleatorisk kontrakt mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, således som kontrakter om leasing af aktier, skal anses for at være urimeligt, når dette vilkår under hensyn til omstændighederne i forbindelse med indgåelsen af den pågældende kontrakt og ud fra tidspunktet for dens indgåelse kan skabe en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser under denne aftales gennemførelse, uanset om denne skævhed kun opstår under visse omstændigheder, eller om det nævnte vilkår under andre omstændigheder ville kunne begunstige forbrugeren. På denne baggrund tilkommer det den forelæggende ret at efterprøve, om et kontraktvilkår, der fastsætter den fordel, som den erhvervsdrivende nyder i tilfælde af førtidig opsigelse af kontrakten, henset til omstændighederne i forbindelse med indgåelsen af denne kontrakt, allerede fra indgåelsen af nævnte kontrakt kan skabe en sådan skævhed.**
- 2) **Bestemmelserne i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at en erhvervsdrivende, der som sælger har pålagt en forbruger et kontraktvilkår, som den nationale retsinstans har erklæret urimeligt og dermed ugyldigt, når kontrakten kan videreføres uden dette vilkår, ikke kan gøre krav på den lovbestede godtgørelse, der foreskrives i en deklaratorisk bestemmelse i national ret, som ville have fundet anvendelse, hvis det nævnte vilkår ikke havde eksisteret.**

Underskrifter